

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 dep
0030 OSLO

Høring - evaluering av ABM-utvikling

Innledning

Som et utgangspunkt mener Vestfold fylkeskommune (VFK) det er viktig å se på hva som var målsettingen med opprettelsen av ABM-utvikling (ABM-U). Vi ser dette som todelt. Det var et strategisk og overordnet grep for samordning og utvikling av de tre sektorene, og det skulle bidra til en sektorspesifikk utvikling. I tillegg videreførte man oppgaver som tidligere hadde hørt til bl.a. NMU, Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotekstjenesten.

Bakgrunnen for opprettelsen var bl.a. en vektlegging av felles utfordringer i de tre sektorene, og ønsket om et sterkere helhetlig grep. Dette synes tydelig også gjennom sammenfatningen av ABM-meldingen. Likeledes kan den senere interne organiseringen av utviklingsavdelingen med tre likestilte direktører ses i denne sammenheng.

Vi hadde ønsket at evalueringen hadde gått noe dypere inn på ABM-u sin rolle som sektorovergripende utviklingsaktør, spesielt i forhold til overordnede og strategiske spørsmål. Det har etter vårt syn vært et problem at det har manglet visjoner og konkrete grep for å etablere og drive en utvikling på sektorovergripende områder som er felles, og hvor det kanskje er mest å hente.

Den aller viktigste utfordringen gjelder utviklingen i forhold til digitale tilbud og tjenester, og hva som er forutsetningen for å kunne etablere dette både innen hver enkelt sektor og på tvers. Dette er, etter vårt syn, det området hvor potensialet for fellesskap mellom de tre sektorene er størst og burde vært prioritert som et strategisk hovedgrep. I stedet har man hatt en stor satsing i Norsk digitalt bibliotek samtidig som Nasjonalbiblioteket markerer seg som en tung aktør på bibliotekfeltet.

Det er derfor gledelig å registrere at dette området nå har kommet mer på dagsorden gjennom kartlegging av digitale ABM-ressurser, bl.a. i Vestfold.

To av de tre sektorene har nasjonale institusjoner hvor virksomheten bl.a. er basert på lover og forskrifter. Museumssektoren har det ikke. Vi savner en vurdering av konsekvensene fordi dette i høy grad er med på å forme rammene for virksomheten i de tre sektorene.

Museumssektoren

Museumsfeltet har i tiden etter opprettelsen av ABM-u vært preget av konsolideringsprosessen. Det har etter vårt syn vært nødvendig å ha et organ som ABM-utvikling i en krevende periode for sektoren. For Vestfolds del kom imidlertid prosessen noe uheldig ut i startfasen. Uten forutgående drøftinger med VFK ble fire av fylkets museer "utropt" som konsoliderte og tildelt kr. 500 000 hver i økte driftsmidler fra staten. I etterkant har imidlertid departementet gjort det klart at de allikevel ikke anser dette som fullverdige konsolideringer. Denne manglende kommunikasjonen mellom statlig

og regionalt ledd har gjort arbeidet med konsolideringen i Vestfold tyngre enn nødvendig.

Under etableringen av Museumssenteret i Vestfold ble det i møter med oss gitt uttrykk for at ABM-u anså dette som en fullverdig del av konsolideringen, noe som siden er blitt dementert av departementet, bl.a. gjennom manglende bevilgninger både til investeringer og drift av senteret. Slike ulike signaler skaper usikkerhet hos de regionale og lokale aktørene.

Konklusjonen fra vår side må bli et ønske om tydeligere kommunikasjon, bl.a. at staten for framtiden taler med en tunge i museumssaker som gjelder Vestfold.

Når dette er sagt må det også fremheves at ABM-u sin rolle i konsolideringsprosessen gjennom de fylkesvise møtene overveiende har vært positiv. Samtidig skal ABM-u berømmes for sin konstruktive innsats i etableringen av Museumssenteret, selv om altså VFK og museene i fylket ble sittende igjen med regningen.

Etter vår oppfatning fikk reformen relativt tidlig et for ensidig fokus på organisatoriske endringer/sammenslåinger og mindre på reelle konsoliderende tiltak på viktige områder som f. eks. forvaltning av museumssamlingene gjennom dokumentasjon, forebyggende konservering og magasinerings (jfr. Museumssenteret). Selv om utgangspunktet for reformen var å legge til rette for en kvalitativt bedre museumssektor har premisser, forutsetninger og rammer for en positiv utvikling i mindre grad vært gjenstand for oppmerksomhet.

Det er ønskelig å rette blikket mot den faglige og kvalitative oppfølgingen av en organisatorisk reform slik det også omtales i evalueringen. Det er her noen områder som peker seg ut:

- o Større og mer komplekse organisasjoner stiller større krav også til ledelse. Det er behov for profesjonalisering og videre utvikling.
- o Det er behov for styrking av arbeidet med museenes samlingsforvaltning, inkludert dokumentasjon og tilgjengeliggjøring. Her har det tatt tid før ABM-u kom på banen, og det er ikke kommet i gang aktiviteter eller arbeid med en felles koordinert plan for samlingsforvaltning i museene. Tilstandsundersøkelsen som ABM-utvikling er i ferd med å slutføre vil trolig være et godt utgangspunkt.
- o Det er behov for generell kompetanseheving. Spesielt vil vi framheve dette i forhold til bruk av IKT, og den effekten bruk av hensiktsmessige verktøy kan ha i forhold til organisasjonsendring/utvikling og kompetanseutvikling.
- o Museenes rolle i forhold til forskning er etter vårt syn underkommunisert. Hvis man ser på oppsummeringen av ABM-meldingen i punkt 3.1, blir dette spesielt tydelig i punkt fire. Her heter det om museene: «Formidlingsaktivitet ved store og små museum over hele landet er rettet mot skoleverket». Etter vårt syn skal og bør norske museers samlinger og kompetanse inngå i forskningssammenheng og som kilder på linje med det som gjøres gjeldende for bibliotek og arkiv.

ABM-u har hatt en viktig rolle som pådriver for utvikling gjennom tildeling av prosjektmidler. Dette har kanskje vært det sterkeste enkeltvirkemiddelet ABM har rådd over for å gjennomføre sine strategier og målsettinger. Det hadde derfor vært ønskelig at evalueringen hadde gått nærmere inn i problemstillinger knyttet til den andre side av ABM-u sin økonomiske makt; nemlig mangel på initiativ til å åpne for debatt, kritikk og meningsbryting. Spesielt viktig blir dette i en situasjon hvor det ikke uten videre er enkelt å etterprøve verken kriteriene eller vurderingene som ligger til grunn for (spesielt) prosjektstøtten.

Arkivsektoren

Vi slutter oss i hovedsak til hovedkonklusjonene når det gjelder arkivfeltet. ABM-u er et viktig utviklingsorgan for hele arkivsektoren. Det være seg prosjekter ABM-utvikling har initiert eller støttet med tilskuddsmidler. Likeledes er de initiativ ABM-utvikling har tatt når det gjelder arkivformidling positive.

I forlengelsen av den store arkivkartleggingen som er gjennomført må det komme en arkivutredning, tilsvarende den som for kort tid siden kom for biblioteksektoren. Med den store mengde arkiver som er uordnede og dermed ikke tilgjengelige for publikum / forskning, er det viktig at den meldte støtteordningen for privatarkiver blir iverksatt i løpet av neste år. En støtteordning for privatarkiver bør også omfatte bevaring av elektroniske arkiver, så vi sikrer ettertiden nødvendig relevant samfunnsdokumentasjon.

Digitalisering av kulturarven er en viktig og utfordrende oppgave. Det bør utarbeides nasjonale strategier som ivaretar at materialet som blir digitalisert, representerer en helhet og er relevant dokumentasjon av samfunnsutviklingen. På dette området vil det være behov for økte midler.

Mange arkivinstitusjoner tar som fylkeskoordinerende organer ansvar for veiledning og kompetanseformidling til enheter som arbeider med privatarkiver, det være seg museer, biblioteker, mindre arkivinstitusjoner eller historielag. Disse fylkeskoordinerende institusjonene tar et viktig ansvar. Det bør derfor vurderes å gi disse statlig driftsstøtte.

Bibliotek

I rapporten savner VFK en anbefaling som går tydeligere på grenseoppgang av oppgave- og ansvarsfordeling mellom ABM-utvikling og fylkeskommune/fylkesbibliotek, altså nedover i hierarkiet og ikke bare oppover. Skal ABM-u kunne "styrke sin rolle som rådgiver overfor departement og politisk ledelse" (s.66) må de samarbeide tettere enn i dag med fylkeskommune/fylkesbibliotek. Fylkesbiblioteket i Vestfold har en viktig rolle som kompetansesenter for bibliotek i fylket, på mange måter lik den rolle ABM-u har på sitt forvaltningsnivå. ABM-u bør derfor ha en tettere kontakt med fylkesleddet for å vite hva som skjer ute i bibliotekene?

I kap. 5.4 (s.16) står det at ABM-u arrangerer årlige møter med fylkesbibliotekene. Dette gjennomføres imidlertid ikke lengre som en systematisk ordning. VFK etterlyser slike egne faste møter mellom fylkesbibliotekene og ABM-u.

VFK ønsker dessuten at ABM-u sin rolle/utøvelse knyttet til opphavsrett styrkes. Dette bør gjøres i samarbeid med Nasjonalbiblioteket som har den juridiske kompetansen på området.

Med hilsen

Vidar Thorbjørnsen
kulturdirektør

Thor N Devig
rådgiver